

Jordan könyve sok olvasóra nem számíthat: mégis ritka értékes, nagybecsű munka.

Varga István dr.

Teleszky János dr.: A magyar állam pénzügyei a háború alatt.

Jean Teleszky: Les finances de l'Etat hongrois pendant la guerre.

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, a Carnegie alapítvány kiadványai sorában, 1927. 428 oldal

Edition de l'Académie Hongroise des Sciences, publications de la fondation Carnegie. 1927. 428 pages.

Résumé. Parmi les publications de la fondation Carnegie, a paru récemment une étude importante de M. Jean Teleszky, ancien ministre hongrois des Finances: *Les finances de l'Etat hongrois pendant la guerre.* L'intérêt de l'ouvrage est accru par le fait que pendant une grande partie de la guerre, l'auteur a été à la tête des finances. Mettant en lumière, d'une manière absolument objective, plusieurs faits inconnus jusque-là et exposant en détail toutes les circonstances importantes au point de vue financier, l'étude constitue une des meilleures sources pour l'histoire financière de la guerre.

*

Azoknak a munkáknak a sorában, melyek a magyar állam háborús gazdálkodását vannak hivatva megvilágítani, kiváló hely illeti meg Teleszky János terjedelmes tanulmányát. A szerző illusztris személye magában véve is elegendő arra, hogy művére irányítsa a figyelmet, hiszen a háború nagyobb részében, 1917. júniusig ő volt, mint pénzügyminiszter, a magyar állam pénzügyeinek felelős vezetője. A mű megírására a Carnegie-békealapítvány felszólítására vállalkozott és mint könyvéhez írt előszavában mondja, igyekezett a legnagyobb tárgyilagossággal úgy kezelni az összes kérdéseket, mintha azok alakulásában semmi része sem lett volna. Ez a teljes objektivitásra való törekvés végigvonul az egész munkán és mint forrásmunkának gazdaságtörténeti értékét nem csekély mértékben emeli.

Az egész mű hét, meglehetősen terjedelmes fejezetre oszlik. Az első azt a pénzügyi helyzetet ismerteti, melyben Magyarország a háború kitörése idején volt és beszámol azokról az aggasztó jelenségekről, melyek az állami pénzügyek terén Magyarországon már a háborút megelőző években is mutatkoztak s kimutatja, hogy dacára a költségvetések látszólagos egyensúlyának, a deficit réme, melyet a kilencvenes évek elején Wekerle energikus pénzügyi rendszabályainak sikerült kiküszöbölnie, ismét megjelent a magyar költségvetésben: 1913-ban — a zárszámadás szerint — a valódi

hiány meghaiadta a negyedmilliárd koronát. Nem sokkal kevesebb tényleges hiánnyal kellett számolnia az 1914/1915. évi előirányzatnak sem, melynek számadatait persze halomra döntötte a háború kitörése.

A mű gerince tulajdonképpen a II. és a III. fejezet, melyekben az állami kiadások és bevételek háborús alakulása nyer ismertetést és itt a legkimerítőbben fel van sorolva és leírva minden jellemző momentum, mely ezekkel összefügg. A zárszámadásokból már ismeretes összecszerű kimutatókon kívül behatóan ismerteti a szerző az állami kiadások és bevételek háborús alakulásával összefüggő összes kérdéseket, kitérve a pénz értékének és vásárlóképességének alakulására is és különösen nagy figyelmet szentel az osztrák-magyar monarchia két állama közös háborús kiadásainak, megemlékezvén a hadvezetőségnek a háború befejeztével kiegyenlítően maradt tartozásairól, követeléseiről és megmaradt készleteiről. A bevételek részletezése kiterjed arra is, hogy a pénz külföldi árfolyamértéke, illetőleg első vásárlóképessége alapján aranykoronákra, illetőleg indexkoronákra átszámítva mennyi volt a háborús állami bevételeknek és kiadásoknak valódi értéke. A következő fejezetben az állami hitelügy van ismertetve és itt különös érdeklődésre tarthat számot az a rész, mely az osztrák-magyar banknak a monarchia két állama részéről való igénybeviteléről szól. A jegybank és a pénzrendszer közössége folytán a két állam kormánya csak paritásosan vehetett fel kölcsönt a banktól. 1916. végéig az igénybevitel — a kvóta szerint — valóban paritásos volt, innen kezdve azonban az igénybevitel tekintetében lényeges és a háború végéig állandóan fokozódó eltolódás állott be és az osztrák igénybevitel sokkal nagyobb volt, mint magyar részről. A háború befejeztekor Ausztria tényleg 25 milliárd koronát vett igénybe a jegybanktól, Magyarország ellenben csak 9·9 milliárd koronát, holott a kvóta szerint Magyarországra 14·3 milliárd korona esett volna. Ausztria tehát Magyarország rovására fokozottabb mértékben rontotta a közös pénz értékét.

Kimerítően ismerteti ezután a szerző a háborús adópolitikát és egy fejezetet szentel a háborúnak a pénzpiacra gyakorolt hatásának is.

Teleszky munkája mindenképpen nagy nyeresége e téren gazdagnak éppen nem nevezhető gazdasági irodalmunknak és nemcsak a szakember fogja értékes forrásműként felhasználni, hanem érdekesen csoportosított adataival és tömör, tárgyilagossággal a nagyközönség széles rétegei számára is az érdekes olvasmány vonzóerejével bír.

Sz. Gy. dr.